

Звіт

щодо виборів до Верховної Ради України та в органи місцевого самоврядування

Підготувала делегація колишніх членів Конгресу США

20-24 лютого 2006 р.

Зміст

I.	Огляд програми	2
II.	Делегація колишніх конгресменів, лютий 2006 р.....	2
III.	Результати	3
IV.	Висновок	6

Розробка програми і керівництво
Фундація “Україна – США”

У партнерстві з
Асоціацією колишніх членів Конгресу США

Фінансування надано
Агентством США з міжнародного розвитку

Фундація “Україна – США” • 1701 K Street, NW; Suite 903 • Washington, DC 20006
<http://www.usukraine.org> • Tel: +1(202)233-2228 • Fax: +1(202)223-1224

Асоціація колишніх членів Конгресу США • 1401 K Street NW, Suite 503 • Washington, DC 20005
<http://www.usafmc.org> • Tel: +1(202)222-0972 • Fax: +1(202)222-0977

I. Огляд програми

Фундація “Україна – США” у рамках програми, що її Фундація реалізує у партнерстві з Асоціацією колишніх членів Конгресу США у зв’язку з виборами в Україні, організувала для делегації колишніх членів Конгресу візит до Харківської області. Завдання візиту – спостереження за виборчим процесом у цьому регіоні, характерною ознакою якого є високий ступінь конкуренції, та підготовка звіту за результатами візиту. Програму розроблено за зразком успішно реалізованої Фундацією “Україна – США” та Асоціацією колишніх членів Конгресу США програми, що проводилася під час виборів Президента України у 2004 році. Тоді упродовж шести місяців Україну відвідали шість делегацій, члени якої спостерігали за дотриманням Україною принципів вільних і демократичних виборів, після чого надали звіт про отримані результати.

Перша з двох делегацій, а саме та, що прибула до України у лютому 2006 р., розділилася на три команди, по два колишніх конгресмени у кожній. У супроводі працівника Фундації члени делегації відвідали м. Харків і сімнадцять громад Харківської області, де мали зустрічі із представниками органів місцевого самоврядування, засобів масової інформації, політичних партій, кандидатами, громадськими організаціями та зацікавленими особами і учасниками виборчого процесу. Члени делегації інформували посадовців, політків, ЗМІ та інших учасників зустрічей про хід виборчого процесу і, крім того, доносили до них загальну ідею про те, наскільки важливо для репутації України та її ваги у міжнародній спільноті є провести 26 березня 2006 р. вільні і чесні вибори. На кожній зустрічі та кожному проведеному зібранні члени делегації наголошували на тому, що вони не зацікавлені у виграші на виборах якоїсь конкретної партії. Їх інтерес полягає лише у тому, аби побачити, що вибори є вільними і чесними; що всі кандидати і партії мають однаково рівні можливості у представленні електорату своїх поглядів; що виборці мають можливість голосувати без залякування та страху; і що підрахунок голосів здійснюватиметься коректно і чесно, у відповідності до закону України.

Ця робота колишніх конгресменів була безоплатною. Кошти, що їх виділило Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), покривають лише переліт до України за тарифами економ-класу та проживання і харчування в Україні.

Ще одна делегація відвідає Україну, аби дати звіт щодо останнього тижня виборчої кампанії та заходів, які пройдуть у день виборів, включаючи підрахунок голосів. До складу цієї делегації увійдуть колишні члени Конгресу США та колишні члени Європейського парламенту. Ця делегація також буде розділена на команди, які відвідають найскладніші з огляду на вибори регіони.

II. Делегація колишніх конгресменів, лютий 2006 р.

До складу делегації, що відвідала Україну у лютому 2006 р., увійшли колишні члени Конгресу США:

конгресмен Вільям Франклін (республіканець, штат Массачусетс);
конгресмен Джеймс Вільям Грант (республіканець, штат Флорида);

конгресмен Герберт Кляйн (демократ, штат Нью-Джерсі);
конгресмен Майкл Копетскі (демократ, штат Орегон);
конгресмен Вільям Мартіні (республіканець, штат Нью-Джерсі);
конгресмен Дейвід Мінж (демократ, штат Мінесота).

Ця двопартійна делегація є уособленням багаторічного досвіду виборчого процесу США, участі у виборчому процесі і спостереження за виборами в інших країнах. До складу делегації увійшли двоє суддів, що виконують свої обов'язки у судах федерального рівня та рівня штату. Перед від'їздом до Харківської області члени делегації зустрілися із Послом США в Україні Джоном Гербстом, радником Юлії Тимошенко Григорієм Немирею, керівником виборчої кампанії партії "Регіони України" Євгеном Кушнар'євим та керівником виборчої кампанії блоку "Наша Україна" Романом Безсмертним. Крім того, про хід виборчого процесу та закон про вибори членам делегації розповіли працівники Фондації "Україна – США".

Після завершення візиту до Харківської області делегація мала зустріч із Послом США в Україні Джоном Гербстом та заступником Голови Центральної виборчої комісії (ЦВК) України Миколою Мельником. Метою зустрічей було повідомити про отримані делегацією результати.

Члени делегації побували у таких громадах Харківської області: Балаклія, Богодухів, Чугуїв, Дергуїв, Дергачі, Коломак, Красноград, Краснокутськ, Люботин, Мерефа, Нова Водолага, Печеніги, Первомайськ, Шевченково, Валки, Вовчанськ, Зміїв і Золочів.

III. Результати

У цілому делегація дійшла висновку про значне поліпшення атмосфери навколо цих виборів, якщо порівнювати їх із президентськими виборами 2004 року. Одне з найсуттєвіших досягнень полягає у тому, що у всіх партій є доступ до ЗМІ і, відповідно, ставлення до представників різних партій в цілому є однаковим. Крім того, висловлювання представників ЗМІ та політичних партій підтверджують, що уряд Ющенка не використовує адміністративного ресурсу для впливу на результат виборів. Ці два факти узгоджуються з даною Президентом Ющенком обіцянкою провести – вперше для України – вільні і чесні вибори. За це Президент Ющенко і його уряд заслуговують на визнання і повагу.

Якщо така тенденція утримається, то це стане важливою віхою у демократичному майбутньому України. Хоча Президент та його уряд отримали загальну високу оцінку за створення відповідної для проведення чесних і справедливих виборів атмосфери, є дані про потенційні проблеми на місцевому рівні, що, ймовірно, знаходяться поза увагою органів влади у Києві.

Першою з числа цих потенційних проблем є проблема використання адміністративного ресурсу органами влади на рівні сіл та громад і, ймовірно, на регіональному рівні. Члени делегації не отримали прямих доказів неналежного використання так званого адміністративного ресурсу у жодній з відвіданих ними громад чи регіонів. Однак, члени делегації занепокоєні тим, що побачили принаймні один зразок розміщення політичної символіки на урядових будівлях та почули декілька заяв щодо участі

виборних посадових осіб у політичних перегонах, що суперечить українському законодавству. Ці приклади видаються незначними на даному етапі і є радше результатом окремих зловживань, а не систематичними діями, спрямованими на маніпулювання результатами виборів. Проте, органам влади у Києві слід нагадувати місцевим посадовцям про обов'язки, які ті повинні виконувати за законом України.

Представник партії “Регіони України” у Києві поінформував делегацію про те, що траплялися порушення закону, зокрема щодо використання адміністративного ресурсу, на місцевому рівні. Члени делегації попросили надати їм конкретну інформацію, яку б можна було проаналізувати, проте відповіді не отримали. Представник блоку “Наша Україна” у Києві також висловив глибоку стурбованість щодо можливості неналежного використання адміністративного ресурсу у східних регіонах, де на політичній сцені домінує партія “Регіони України”. Деякі місцеві представники партії “Регіони України” також повідомляли про наявність незначних проблем, у тому числі щодо виборчих списків. Проте, коли представникам партії “Регіони України” були поставлені конкретні запитання, вони не змогли дати на них відповіді. Візити делегації показали, що політичні партії не обмежені у своїх можливостях розповсюджувати літературу й обговорювати свої погляди з виборцями. Палатки, які репрезентують численні партії, можна було побачити по всій області – значний контраст до попередніх президентських виборів. Члени делегації підходили до представників політичних партій, що розгортали палатки у різних місцях. Не було жодної інформації про спроби чи обмежити їх діяльність, чи якимось чином залякати.

На всіх зустрічах з представниками політичних партій, представниками засобів масової інформації, громадськими організаціями і посадовцями місцевих громад члени делегації не раз чули, що як на сьогодні, то ці вибори є найбільш вільними і чесними в історії України.

Щодо виборчого процесу та закону про вибори, то тут є певні технічні проблеми, які, якщо справді матимуть місце у реальному житті, можуть вплинути на результат виборів. Перша проблема – час, необхідний на підрахунок виборчих бюлетенів. Оскільки в Україні 45 партій (не всі внесені у бюлетені по кожному округу), та через те, що кожний виборець отримає п'ять різних виборчих бюлетенів, завдання ручного підрахунку стане чималим тягарем для місцевих виборчих комісій. За різними оцінками на підрахунок голосів потрібно буде від трьох годин до трьох днів. За законом комісії повинні підрахувати голоси за раз, не дивлячись на те, що комісії працюватимуть на виборчих дільницях упродовж цілого дня виборів. Що буде, коли члени комісії підуть на перепочинок? Хто зберігатиме бюлетені? Що буде, коли хтось із членів комісії покине виборчу дільницю, а інші зостануться для підрахунку голосів? Ці питання можуть стати значимими, якщо виникнуть проблеми з остаточним підрахунком голосів.

Члени делегації зазначають, що у 2004 р., коли кожен виборець отримував один бюлетень, на підрахунок голосів (якщо виникали проблеми) затрачалося три години. Цього разу (виборчі дільниці закриваються о 22:00 год.) всі виборці отримають по п'ять бюлетенів. Виходячи з досвіду 2004 р. можна очікувати, що на підрахунок бюлетенів піде 15 годин, якщо лише не використають якогось швидкого методу підрахунку, з яким члени делегації не знайомі.

ЦВК постановила, що для полегшення процесу підрахунку голосів та з метою зробити його якомога точнішим, бюлетені повинні маркуватися кольором і розділятися за кольором. Це допоможе справі, проте не усуне самої проблеми.

Принаймні один посадовець повідомив членів делегації про те, що проблемою було і пошкодження бюлетенів у процесі підрахунку голосів. За законом будь-яке пошкодження бюлетенів, додаткові позначки або виправлення на бюлетені можуть призвести до визнання бюлетеня недійсним. Такі виправлення, потай зроблені посадовою особою на заповненому бюлетені, можуть змінити результат виборів. Цей самий посадовець звернув увагу на те, що контролюючі особи повинні знати про всі виборчі дільниці, де недійсними визнано велику кількість бюлетенів.

Інше проблемне питання, що часто поставало при обговоренні – це точність списків виборців. Членам делегації пояснили, що в Україні немає єдиного реєстру виборців. Виборчі комісії працюватимуть з двома реєстрами – національним і місцевим. Є заяви, що у цих списках багато “мертвих душ”. Крім того, за новим законом про вибори виборчі комісії не дають права голосувати виборцям, чиїх імен немає у списках. Це справа самих виборців перевірити ще до дня виборів точність своїх даних, внесених у список виборців. Якщо станом на день виборів виборця у списку немає, то не існує законодавчого механізму, що дозволив би такій людині проголосувати. Ми знаємо, що було вжито певних заходів для того, щоб такі списки були готовими за місяць до виборів і щоб ними можна було користуватися; щоб вилучити із цих списків імена померлих та осіб, що вже не мешкають на даній території, а також внести пропущені при складанні списків імена.

Декілька членів виборчих комісій висловили невдоволення стосовно фінансування від ЦВК. Невдоволення зокрема стосувалося навчання для членів виборчих комісій: недостатня кількість тренінгів і невчасне їх проведення. У ЦВК делегацію повідомили, що навчання планує і буде проводити “Комітет виборців України”, громадська організація, що упродовж тривалого часу здійснює спостереження за виборами в Україні. Слід зазначити, що на членів делегації справило враження те, наскільки конструктивно співпрацюють місцеві виборчі комісії з партіями задля забезпечення чесних і справедливих виборів. Члени делегації упевнилися, що члени місцевих виборчих комісій працюють професійно і компетентно.

Членам делегації висловлювали стурбованість з приводу того, що чимало людей старшого віку не поміняли своїх внутрішніх паспортів радянського зразка на нові внутрішні українські паспорти. У результаті ці люди не зможуть проголосувати, позаяк внутрішній паспорт є засобом ідентифікації особи при голосуванні. Дану проблему підняв голова партії “Регіони України”, стверджуючи, що до цієї категорії потрапляють тисячі людей похилого віку.

Заступник Голови ЦВК запевнив членів делегації, що на проведення виборів буде виділено достатньо коштів, і що ЦВК активно працює задля досягнення поставленого завдання. Він поінформував про те, що було відкрито додаткові виборчі дільниці з метою забезпечити проведення голосування і зведення даних. У законі про вибори зазначено, що на кожних 2500 виборців повинен бути принаймні один виборчий пункт.

Зустріч делегації з Миколою Мельником, заступником Голови ЦВК України, а також телеконференція із Головою ЦВК та всіма виборчими комісіями України, що в ній взяли участь представники делегації, були сповнені оптимізму, позаяк ЦВК заявила про себе як організація, що активно і з максимальними зусиллями працює задля забезпечення вільних і чесних виборів.

У багатьох громадах, що їх відвідали члени делегації, і посадові особи, і мешканці цих громад звертали увагу на необхідність економічного розвитку. Вони вказували на важливість економічного розвитку для виборчого процесу, позаяк поліпшення економіки забезпечить уряд достатніми поступленнями для належного фінансування виборів. Крім того, результатом незадовільного стану економіки України стало те, що громадяни більше уваги приділяють вирішенню проблеми виживання і проблеми, що ж у них буде на столі, аніж голосуванню. Незадовільний стан економіки відкриває шлях до махінацій на виборах.

Конгресмен Дейвід Мінж також поділився такою думкою: “Ми не раз чули, що олігархи та їх гроші контролюють політичний процес в Україні. Я пропоную, щоб майбутня делегація провела кілька зустрічей з деким із так-званих олігархів, що є активними у політичному процесі”.

IV. Висновок

Делегація дійшла висновку, що станом на сьогодні виборча кампанія в Україні проходить чесно і відкрито. Системного використання адміністративного ресурсу посадовцями немає, а Київ не надсилає до ЗМІ інструкцій про те, як висвітлювати новини. Проте, не дивлячись на отримані дотепер позитивні результати, є ймовірність серйозних зловживань на місцевому рівні. Урядові України, міжнародним і вітчизняним спостерігачам слід пильно відстежувати такі зловживання і зупиняти їх, де це можливо, або, принаймні, повідомляти про такі зловживання. Через технічні аспекти голосування день виборів буде тривалим і напруженим як для членів виборчих комісій, так і для спостерігачів.